

Іваньков Ігор Володимирович,
доцент кафедри кримінального права
та правосуддя Національного університету
«Чернігівська політехніка», кандидат
юридичних наук, доцент;

Пода Руфіна Вячеславівна,
здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
юридичного факультету Навчально-
наукового інституту права і соціальних
технологій Національного університету
«Чернігівська політехніка»

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Відомо, що міжнародно-правові стандарти є тим ідеалом, до якого у національному законодавстві мають прагнути всі держави. Це у повній мірі стосується міжнародно-правових стандартів у сфері правової регламентації судової експертизи.

Зміст поняття міжнародних стандартів був предметом тривалих досліджень наукової спільноти України. Наприклад, П.А. Рудик під міжнародними стандартами пропонує розуміти встановлені міжнародно-правовими актами (документами) певні мінімальні вимоги, закріплені правовими нормами і принципами, котрих зобов'язані дотримуватися у процесі законотворчої діяльності всі держави [1, с. 1]. У свою чергу В.Д. Бринцев виділяє загальні, процесуальні та судоустрійні стандарти [2, с. 54]. Таким чином, виникає можливість надати визначення міжнародних стандартів у сфері регламентації судової експертизи як складової частини процесуальних стандартів, якими слід вважати встановлені на міжнародному рівні мінімально допустимі норми, на основі яких відбувається регулювання суспільних відносин, що виникають під час призначення, проведення та оформлення результатів судової експертизи та пов'язаних з нею інших процесуальних дій шляхом нормотворчої діяльності законодавчих органів держави.

Міжнародні стандарти у сфері регламентації судової експертизи зокрема викладені у Конвенції ООН проти корупції, ратифікованої Верховною Радою України 18.10.2006, яка передбачає «співробітництво з іншими державами-учасницями в проведенні розслідувань справ за злочинами, визначеними цією Конвенцією, з метою надання, у відповідних випадках, необхідних предметів або необхідної кількості речовин з метою проведення експертизи або розслідування» [3, ст. 48]. Закон України «Про судову експертизу» прямо не передбачає цього правила, проте містить норму, відповідно до якої «якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою

України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачено законодавством України про судову експертизу, застосовуються правила міжнародного договору України». Конвенція ООН проти корупції встановлює особливості правового захисту експертів (наприклад заборону не розголошувати інформацію про особу та їх місцезнаходження) [3, ст. 32], що дозволяє експерту уникнути впливу інших осіб, що прагнуть завадити об'єктивності дослідження.

Ще одним джерелом міжнародних стандартів у сфері регламентації судової експертизи є міжнародні договори міжвідомчого типу, які провокують їх втілення на національному рівні. Таким прикладом можна вважати Договір про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Грузії в галузі судової експертизи, чий зміст спрямований на створення нових методик, вдосконалення вже існуючих та обмін досвідом [4, ст. 1]. Таким чином, нові правила діяльності судової експертизи створюються за рахунок спільної наукової роботи і легалізуються шляхом видання нових відомчих наказів.

Отже залучення міжнародних стандартів судової експертизи до національного законодавства відбувається у процесі їх імплементації шляхом правової регламентації різних видів експертизи, встановлення загальних правил поведінки експертів. Вимоги міжнародних стандартів відображаються у законах України, постановах Кабінету Міністрів України, міжнародних договорах, наказах, інструкціях тощо. Однак Конституція України визначає, що засади судової експертизи можуть визначатись лише законами України [5, ст. 92]. Вважається, що цю колізію слід врегулювати шляхом заміни поняття «закони» на поняття «законодавство», оскільки закони є лише частиною національного законодавства, яке може деталізуватись у постановах, наказах, інструкціях тощо. Також частиною законодавства є міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, які затверджуються законом України, що закріплює їх обов'язковість для держави.

Стандарти регулювання діяльності у галузі судової експертизи покладаються в основу міжнародного співробітництва, прикладом чого є Договір між Україною і Китайською Народною Республікою про правову допомогу у цивільних та кримінальних справах, у якому визначені стандарти в галузі фінансування судової експертизи, захисту експертів від кримінальної відповідальності тощо. Дані стандарти не регулюють порядок судової експертизи, проте суттєво уточнюють статус експерта.

Міжнародні стандарти у галузі судової експертизи викладені не тільки у конвенціях та у міжнародних договорах. Експертна служба МВС України є членом Європейської мережі інститутів судової експертизи, (ENFSI), тому на території України мають дотримуватись правила цієї організації, зокрема встановлені нею Норми поведінки, які містять загальні правила поведінки під час проведення судової експертизи, наприклад, діяти чесно, порядно, об'єктивно, справедливо,

не допускати дискримінації за будь-якими ознаками [6]. Також у якості стандарту ENFSI визначає неперевищення меж власної компетенції, що у Законі України «Про судову експертизу» відображено у вигляді дисциплінарної відповідальності за вирішення питань, що виходять за межі кваліфікації судового експерта [7, ст. 14]. Логічним продовженням є правило ENFSI щодо неминучого настання відповідальності за результати діяльності, що у вказаному законі закріплено встановленням різних видів відповідальності (від дисциплінарної до кримінальної). Досить важливим є встановлений ENFSI обов'язок експерта вжити всіх заходів, щоб уникнути судової помилки. У п. 6. Ст. 69 КПК України це положення викладене більш опосередковано «експерт невідкладно повинен повідомити особу, яка його залучила, чи суд, що доручив проведення експертизи, про неможливість проведення експертизи через відсутність у нього необхідних знань або без залучення інших експертів» [8]. Логічним є правило зберігати конфіденційність клієнта, за винятком певних ситуацій, адже наслідком розповсюдження даної інформації може виникнути ризик вбивства або замаху на нього.

Подальший розвиток національного законодавства про судову експертизу знайшов своє відображення у проекті Закону України «Про судово-експертну діяльність», подальшим впровадження міжнародних стандартів у тексті якого можна вважати передбачення контролю за дотриманням вимог законодавства з питань судово-експертної діяльності судово-експертними установами та судовими експертами відповідними органами державного регулювання шляхом проведення планових і позапланових перевірок [9], що збільшить на наш погляд рівень довіри суспільства до судових експертів. Також важливою новацією має стати створення дисциплінарних комісій судових експертів для розгляду питань щодо притягнення судових експертів до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарних проступків, що призведе до розвитку професійного самоврядування.

Як висновок, слід зазначити, що міжнародні стандарти регламентації судової експертизи є досить загальними, знайшли своє відображення у міжнародних Конвенціях, зокрема у Конвенції ООН проти корупції, статутних документах міжнародних організацій, зокрема Нормах поведінки ENFSI, і деталізуються у законах України та у міжнародних договорах, що укладаються на рівні держави або відомчих інституцій, які слугують імпульсом для створення стандартів на національному рівні шляхом взаємодії у наукових сферах.

Список використаних джерел

1. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. *Часопис Київського університету права*. 2019. Вип. 4. С. 74–80. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/115>.

2. Бринцев В.Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади: монографія. Харків: Право, 2010. С 464.

3. Проти корупції: Конвенція ООН, прийнята резолюцією 58/4 ГА ООН від 31.10.2003 р. Дата ратифікації: 18.10.2006. № 58/4. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

4. Про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Грузії в галузі судової експертизи: Договір Міністерства юстиції України; Грузія; Міжнародний документ від 04.11.1996 № 268_037. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_037#Text.

5. Конституція України: Закон України, прийнята 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Code of conduct: Statutory European Network of Forensic Science Institutes since 16 June 2005 Issue No 002. URL: https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2016/09/code_of_conduct.pdf.

7. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12/ed20230101#Text>.

8. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

9. Про судово-експертну діяльність: проект Закону України від 04.11.2021 № 6284. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ЛЮ6361А?an=3&ed=202>.

Комаринська Юлія Борисівна,
професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент;
Руденко Андрій Іванович,
старший викладач кафедри вогневої
підготовки Національної академії
внутрішніх справ

ТАКТИКА УНИКНЕННЯ ПОВТОРНОЇ ВІКТИМІЗАЦІЇ ПОТЕРПІЛИХ ВІД КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Питання вторинної віктимізації все частіше стає предметом дослідження науковців багатьох наук, це і кримінологія, і кримінальний процес, юридична та соціальна психологія, медичні та психіатричні науки. Адже жертви-потерпілі від насильницьких дій звертаються за допомогою не лише до правових інституцій, а й до систем, що можуть надати прихисток для медичного та психологічного відновлення.